

vykolejení. Taky se tenkrát zastavil v rodišti, ale sotva se v něm otočil. Byl bezdomovec. Teď je bezdomovcem i Jaroslav. Dosáhl ke konci vyprávění dispozic, které Ludvíkovi byly dány na jeho počátku. Jaroslav se spolehl na to, do čeho se vrodil. Odevzdal se dovršené syntéze, nechal se unášet proudem. Když troskotal, zachraňoval se vizemi, vysněnými představami - skutečnost neodpovídá na naše otázky a způsoby obrany se, jak vidět, opakují. Příčinou Ludvíkova pádu se zdá být jeho nevybíravá analytičnost, převedená v metodu životní. Usvědčují se s Jaroslavem navzájem a už tím je napovězeno, že opravdová příčina tkví mimo jejich protichůdná provinění.

Aby bylo lze do otázky viny a trestu kvalifikovaněji nahlédnouti, jsou protichůdci a polemikové seřazení v systém. Čtverhlas relativizuje individuální i kolektivní zkušenost. Tři hlasy se rozděleně střetají se čtvrtým. Ti tři jsou všichni poutáni k Ludvíkovi kladným citovým vztahem a všichni k němu zaujímají rezervovaný poměr po zkušenosti, jakou s ním udělali. Ale i s Ludvíkem dohromady jsou lidmi své doby, kteří prožili tytéž události, byť každý jinak. S naivní opravdovostí scelovali ideál a skutečnost, člověka soukromého a veřejného, a tím násilným důrazem na jednotu dali o to víc vystoupit rozdělení. V tom se všechny vypravěčské postavy shodnou. Shodnou se i v sestupu, upadání, osamocování, prohrách, ztrátách. Jsou na tom všichni stejně. Nechtěli snad všichni totéž?

Vypravěči jsou různí jen proto, aby se mohli shodnout nakonec a předešlím s Ludvíkem. Všichni s ním polemizují, všichni mu skýtají příležitost k polemice a polemikou ho osvětlují. Jsou vedeni tak, aby mu přihrávali. Jednota protikladů jde tak daleko, že i Helena, která je autorem karikována a Ludvíkem ponižována na objekt a nástroj, je z jiného pohledu s Ludvíkem ztotožnitelná. Rozdíl i shoda vysvitnou srovnáním jejich vztahu k Zemánkovi. Pro Helenu byl Pavel Zemánek jakýmsi sekularizovaným Fučíkem: vzpřímený, světlolvasý hoch, veselý, oblíbený, obdivovaný, uměl báječně mluvit... tak ho vidí ještě tehdy, když se její manželství s Pavlem už rozpadlo. Najde si Ludvíka náhradou za Pavla, a neschopná žít bez idolů, uzpůsobí si ho ve svých představách tak, aby ho mohla po svém uctívat. Když Ludvík její představy zradí, pokusí se Helena o sebevraždu. Bez idolů pro ni není života. Ale což netrpí Ludvík idolatrií naruby? Proč by jinak s tou urputností pronásledoval Zemánka a proč by mu tolik záleželo na jeho pokoření? Když byl zavřzen a vyvržen v ocenění svého žertu, pocítil Ludvík ztrátu životní kontinuity. Byl připraven o svobodnou aktivitu, pozbyl možnost rozhodovat o sobě. Tehdy se stává destruktivistou z přesvědčení a programu. Od sentimentálního dojetí nad časem ztraceným přejde cynickým uskokem do protiútoků. Mstí se za to, že mu Zemánek ublížil? Ludvík Jahn by vůbec nevytrhl na trestnou výpravu, kdyby nepotřeboval kompenzovat vlastní slabost. Čce triumfovat